

Şehrin Mafizası

YeniGün GAZETESİ'NİN
ÜCRETSİZ KÜLTÜR-SANAT İLAVESİDİR

CİLT: 6 • SAYI: 15

HAZIRLAYANLAR: SADIK GÖKÇE - ANUŞ GÖKÇE

21 HAZİRAN 2024 CUMA

KONYA
BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ

KONYA BÜYÜKŞEHİR
BELEDİYESİ'NİN
KATKILARIYLA

ÇUMRALILARDAN ÇANAKKALE
ŞEHİTLERİNE SAYGI ZİYARETİ

TÜRK GELENEĞİNDE ÖNEMLİ BİR MOTİF: DON (ŞEKİL) DEĞİŞTİRME

**HALE
GÜRBÜZ**

**Yalancı dünyanın varın getiren
Zemheride gonca güller bitiren
Güvercin donuna girmiş oturan
Hünkâr Hacı Bektaş Veli kandedir**

Tasavvufta ermişliğine inanılan kişilerin çeşitli hayvanların kılıklarına girerek bir hikmet emaresi göstermelerine "don değiştirmek" denir. Bugün Alevî-Bektaşî geleneğine atfedilen bu inanç; kaynağını Orta Asya Türklerinin Kam geleneklerinden alır. Türk destan ve masallarında çok sık işlenen bu konu İslâmîyet'ten önceki Gök Tanrı inancında önemli bir yer tutar.

Tasavvufta don değiştirme, bilimde fiziksel ve kimyasal değişimler, biyolojide metamorfoz adı ile bilinen "şekil değiştirme" olayını iyice anlamak için öncelikle kavramların görünen anlamlarını incelemek-te fayda vardır.

Fiziksel değişim, şekil ve dış görünümün değişmesi anlamına gelir. Fiziksel değişimde, değişime uğrayanın sadece şekli, rengi, görüntüsü değişmekte "kimliği" değişmemektedir. Örneğin suyun buz olması, buhar olması sadece şeklinin değişmesidir. Oysa "su" kimliğini korumaktadır. Suyun okyanusta olması, derede akması, bir bardakta olması şeklinin değişmesine neden olur oysa kimliği yine su olarak kalmaktadır. Başka bir örnekte, suyun içine atılan şekerin erimesi de şeklinin ve görüntüsünün değişmesine neden olur ancak şeker kimliği değişmez. Değişseydi suyun içinde tadı bozulur başka bir tat olurdu. Şeker moleküllerinin suyun içinde çözünmesi ve su moleküllerinin arasında

rahatça ve özgürce dolaşması ile bir şekil değiştirme olmaktadır. Şeker kimliği ve su kimliği değişmez. İnsanın oluşumu, doğarak bebeklikten yaşlanmaya kadar olan fiziksel değişimleri de onun insan kimliğini değiştirmez.

Kimyasal değişimde bozulma oluşur ve molekül yapısındaki değişim kimyasal değişimdir. Geri dönüşümü yoktur. Örneğin kâğıdın yanması, demirin paslanması, mayalanma olayları eski haline dönüşmeyeceği anlamına gelen kimyasal değişim olduğunu ortaya koyar. İnsanın ölmesi ve çürüyerek toprağa karışması kimyasal değişimdir.

Biyolojide metamorfoz olayı, kelebek, sinek, kurbağa gibi canlıların değişimleridir. Kelebeğin tırtıla ve yine kelebeğe dönüşmesi bir döngüdür, şekil değiştirmeye metamorfoz olayına en çarpıcı örnektir. Kurbağanın, suda bir larva olarak yaşaması ve sonradan karada yaşayan bir canlıya dönüşmesi de metamorfoz olayıdır. Metamorfoz başkalaşma değildir. Zaten var olanın içinde bilgisinin olması ve sonradan açığa çıkmasıdır. Su içinde bir larva iken, içinde "daha sonra karada yaşayan bir kurbağaya dönüşeceği" bilgisinin saklı olması metamorfozdur. Tırtılın dut yapraklarını yerken kendi içinde, özünde "daha sonra koza örerek o kozanın içinden bir kelebek olarak çıkacağı" bilgisinin saklı olması metamorfozdur.

İÇİNDEKİLER

• TÜRK GELENEĞİNDE ÖNEMLİ BİR MOTİF: DON (ŞEKİL) DEĞİŞTİRME
HALE GÜRBÜZ
• BAZI ŞAİR VE YAZARLARIMIZIN VEFATLARINA DAİR
MUSTAFA ÖZCAN

• VAPURDA...
FATMA TUTAK
• ÇANAKKALE'DE ŞEHİTLERİMİZİ ZİYARET
ANUŞ GÖRKE

Metamorfoz olayında, tüm canlıların içinde, özlerinde daha sonra başka bir dönüşüme uğrayacağı, her tohumun kendi içinde, özünde bir gün karanlık toprak altında gün ışığına çıkarak büyüyeceği, dallanıp budaklanacağı ve yüzlerce meyve verecek olgun bir ağaca dönüşeceği bilgisi saklıdır. Çok küçük bir tane tohum bunu bilmektedir. Özünde bu bilgiyi taşımaktadır.

Yani yaratılıştan özden ayrılan parçanın tekrar kendi özüne kavuşması manasındadır metamorfoz.

Bugün metamorfoz olarak da adlandırabileceğimiz şekil değiştirme olayı Türk mitolojisinde "kabulgan, kubulgan, hibulgan" gibi isimlerle anılırken Anadolu halkı "donuna girmek" ya da "don değiştirmek" şeklinde tabir etmiştir. Bu motif kulağımıza hiç de yabancı değildir. Kurbağa prens, ceylan ya da geyik şeklinde insanlar, deniz kızları, kuş şeklindeki insanlar buna örnektir.

Don değiştirmenin ilk örneğine Ural Batır destanında rastlanır. Ural Batır'ın kardeşi Şülgen devler diyarında ejderha donuna; Ural Batır'ın karısı Humay ile Şülgen'in eşi Ayhılıv kuş donuna; devler padişahı Ezreke'nin oğlu Zerkum da yılan ve balık donuna girmişlerdir.

Don değiştirme motifi bilindik Ali Cengiz masalında da karşımıza çıkar. Ustasından bu oyunu öğrenen delikanlı sırasıyla at, koç, kuş, elma, darı ve sansar olur. Onu ortadan kaldırmak isteyen ustası da şahin ve horoz olursa da çırağını mağlup etmeyi başaramaz.

Türk destan ve masallarında çok sık işlenen bu konu İslamiyet'ten önceki Gök Tanrı inancında da önemli yer tutar. Örneğin; kamlar düşman ruhlarla savaşmak için kılık değiştirip yer altı ve yer üstü âlemlere yolculuk edebilmek için de ayın öncesi üzerinde hayvan resmi olan bir kıyafet giyerdi ve o şekle girerdi. Bu çoğunlukla kartal gibi bir kuş figürüdür. Çünkü; kartal Türk kültüründeki en kutsal hayvanlardan biridir. Kartaldan türeme efsanesi bunun temelini oluşturmakla birlikte asilliğin ve hâkimiyetin sembolü olan bu figür devlet arması olarak Anadolu Selçukluları Devleti'nde çift başlı kartal şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Tasavvufta da aynı düşünce devam etmiş ve 13. Yüzyılda Anadolu'ya

İslâm'ı yaymaya gelen Horasan erenlerine de bu olay sirayet etmiştir.

Türkler; İslam'ın yayılış sürecinde, Orta Asya'dan Anadolu'ya gelmiş ve geleneksel Türk dini inanışlarını, Anadolu'da İslami kisve altında yaşatmışlardır. Hatta yer yer geleneksel Türk dini inanışı ile İslam inancı yan yana götürülmüş, İslam'a uygun olmayanların bir kısmı çıkarılmış, bir bölümü İslami kisveye büründürülmüş ve bazıları da değiştirilmeden aynen "örf" olarak muhafaza edilmiştir. Bu bağlamda geleneksel Türk dini inanışına sahip Türk boyları arasında bazı ortak inanışlar ve gelenekler ortaya çıkmıştır. Bu ortak anlayışlardan ve inanışlardan biri de "don değiştirme" motifi olmuştur. Türklerin menkıbelerindeki, masallarındaki ve efsanelerindeki en önemli motiflerden biri olan "don değiştirme" Orta Asya'dan Anadolu'ya kadar yayılmış ve ortak bir motif olarak yaşamını sürdürmüştür. Buna göre don değiştirme; ölüm-ruh, sınama (ödül veya ceza), üstünlük-keramet ve yaratılış-türeme unsuru olarak dört farklı yapıda kendisini göstermektedir.

Şekil değiştirme üstün bir güç tarafından (Tanrı) iyiliğin mükâfatı ya da kötülüğün cezası olarak gerçekleşirdi. Amaç ise kartal, güvercin, geyik, ayı, balık, köpek, kurt, yılan vb. gibi hayvanların donuna yani; kılığına girerek tasavvuftaki eğitimi terbiye etmektir.

Ali oldum, âdem oldum bahane

Güvercin donunda geldim cihâne!...

Abdal Musa

Bu konu ile ilgili en bilindik hikâye Abdal Musa ile ilgili anlatılanıdır. Buna göre; Alanya sancak beyinin oğlu Gaybi, 18 yaşındayken arkadaşları ile ava çıkar. Avlanırken tepe üzerinde bir geyik görür. Gaybi onu görünce hemen bir ok çıkarıp fırlatır. Kirişten çıkan ok geyiğin sol koltuğunun altına saplanır fakat yaralanan geyik sıçrayıp kaçar. Gaybi de ardına düşer. Dağlar, vadiler geçip bir sahraya inerler. Yaralı geyik büyük bir tekke kapısından içeri girer. Gaybi de arkasından dergâha girerek, dervişlere geyiği sorar. Meğer o sahradaki bu dergâh, velâyet erenlerinden Seyyid Abdal Musa Sultan'a aitmiş. Abdal Musa, burada büyük bir dergâh yaptırmış. Yanına gelenler mutlaka mürit ve muhip olup

kalırlarmış. Pek çok dervişi varmış. Hepsi Abdal Musa'ya layığı ile hizmet ederlermiş. İşte geyiğin ve Gaybi'nin girdikleri dergâh bu idi. Dervişler Gaybi'yi görüp, karşıladıkları ve atının dizginini tutup: "Buyurun, ziyarete geldiniz ise aşağı inin, dediler. Gaybi: "Buraya oklanmış bir geyik geldi, o benim avımdır, onu bana verin" dedi. Dervişler de: "Buraya böyle bir geyik gelmedi ve biz görmedik" dediler. Bunun üzerine Gaybi: "Hiç dervişler yalan söyler mi, ne için inkâr ediyorsunuz? Ben geyiği kendi gözümle gördüm, buraya gelip içeri girdi" dedi. Dervişler bu sözler karşısında hayret ettiler: "Haberimiz yok, bilmiyoruz" dediler. Gaybi bu durum karşısında öylece kaldı. Bey, böyle düşüncelere dalmışken, dervişler: "Sultanım, Alanya beyinin oğlu gelmiş, bizden av talep ederler" dediler. Sultan da: "Onu bana gönderin" dedi. Sultanın yanına varan Gaybi halini anlattı ve neden orada bulunduğunu açıkladı. Bunun üzerine Abdal Musa: "O geyik neden senin avın oldu?" diye sordu. Bey cevapladı: "Sultanım, ben onu ok ile vurdum, üzerine at sürüp hayli koştum. Çok menzil aldı, yoruldu, güç bela buraya geldi" cevabını verdi. Bunun üzerine Abdal Musa kolunu kaldırıp, koltuğunun altında saplı oku gösterdi. Okunu tanıyan Gaybi kendinden geçti. Kaygusuz Abdal'ın yani; Gaybi'nin Abdal Musa'yla tanışması ve beyliği bırakıp dergâha hizmet etmesi böyle başlamıştır. Kaygusuz Abdal, uzun bir dönem dergâha hizmet etti. Başka bir varlığa dönüşmek, kılık deşis-

tirmek, donuna girmek genelde silkinerek gerçekleşir. Don deşistirme yani şekil deşistirme olayında Anadolu Erenlerinin "kuş" donuna girmeleri de çok yaygındır. Ahmet Yesevî zaman zaman turna kuşu kılığına girer. Güvercin donuna bürünen Hacı Bektaş'ı, Tuğrul Baba bir doğan kılığına girerek takip eder. Kuş inancı, ruh ile bağdaştırılmıştır. Türk inanışlarında, gelenek ve göreneklerinde, bir evde bir kişi öldüğünde onun odasında ışık açık tutulur ve tüm gece boyunca odanın ortasına bir bardak su konur. Ölenin ruhunun bir kuş olarak geleceğı, bardaktaki su ile temizlenip uçacağı ve aslına kavuşacağı inancı yaygındır. Bu da ayetlerde herkesin gönül kuşunun büyük gönül kuşuna bağlı olduğu inancı ile aynıdır. Ten bir kafestir ve ruh içinde hapsolmuş bir kuştur. Kuş ancak ten öldüğünde özgürlüğüne kavuşur ve büyük kuşa tekrar kavuşur.

Netice itibariyle Orta Asya'dan Anadolu'ya hatta Balkanlara kadar uzanan coğrafi sahada yayılan bütün Türk boy, oymak ve aşiretlerinde don deşistirme olgusu detaylarda farklılık içermesine rağmen genel karakteri ile ortaktır.

Kaynakça:

- 1-<https://indigodergisi.com/2012/01/metamorfoz-tasavvufta-don-degistirme/>
- 2-https://turkoloji.cu.edu.tr/ALKBILIM/gulseren_ozdemir_pir_sultan_abdal_animizm_inanclar.pdf
- 3-<https://bilig.yesevi.edu.tr/yonetim/icerik/makaleler/2252-published.pdf>

ACZİMİN GİRYESİ

Ahmet
Sevgi

HER GELEN GİDER

*Dünyaya her gelen bir gün gider, geri dönmez,
Konanlar göçse de ocakları tüter, sönmez.
Biz hasretle yolunu bekleriz gidenlerin,
Mahşere dek içimizdeki bu sızı dinmez.*

21 Haziran 2024

(Ahmet Sevgi)

BAZI ŞAİR VE YAZARLARIMIZIN
VEFATLARINA DAİR

Yakın dönem Türk edebiyatının ünlü şair ve yazarları her insan gibi vefat etmişlerdir. Bu insanlar sağlıklarında, fikir üretmişler, Türk kültürünün genişleyip yayılmasına, derinleşmesine hizmet etmişlerdir. Yazdıkları eserlerle yeni kuşaklara bilgilerini, görgülerini, olaylara yaklaşımını, deneyimlerini aktarmışlar, onlara yol göstermek istemişlerdir. Hayatları boyunca durmaksızın yazmışlar, çevrelerine faydalı olmaya, toplumu ileri taşıyacak hareketlerde bulunmaya çalışmışlar. Kısaca başta Türk milletine, daha sonra insanlığa yaptıkları bu kültürel katkı asla göz ardı edilemez.

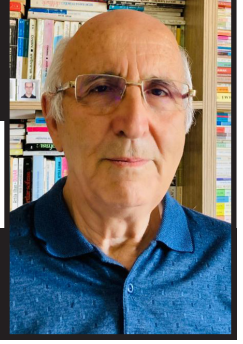
Türk yazarlarının/şairlerinin vefatları, merak edilecek bir husustur. Çünkü bu şöhretli insanların cenazeleri nasıl kaldırılmış, nereye gömülmüş, cenaze törenine kimler katılmış yahut bunlar hangi hastalıktan vefat etmişlerdir. Bu konuda sınırlı sayıda da olsa birkaç şairin/yazarın cenaze törenine ilişkin bilgiler vereceğiz. Böyle de olsa bir makalede hepsine yer vermek mümkün olmayacaktır. Önce Tanzimat şairi Şinasi'den başlamakta yarar vardır:

İlk Yenilikçi Şairimizin Vefatı

Ahmet Hamdi Tanpınar, **X IX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi'**nde Şinasi'yi yeniliğin üç büyük muharririnden biri sayar. Öbür ikisi de Ahmet Cevdet Paşa ve Münif Paşa'dır. İbrahim Şinasi'yi çeşitli yönleriyle inceler; fikirlerini, eserlerini, tiyatrosunu, "yeni insan"ı nasıl temsil ettiğini, medeniyet fikrinden ne anladığını, nesrini anlatır.

1870 muharebesi üzerine Paris'ten dönen Şinasi, eski Şinasi değildir. Son günleri acayip bir vehim içinde geçer. Pek az insanla konuşur. Ortada el yazısı bırakmamağa çalışır. Fikri mesaisini sürdürür. Bilhassa matbaasıyla uğraşır. Divanının ikinci baskısını yeni döktürdüğü harflerle yapar. Nihayet 1871 yılının 13 Eylül'ünde hayata gözlerini kapar. Beyninde çıkan bir urdan vefat etmiştir.¹

Şinasi üzerine bir tanıtma kitabı yazan Me-

**MUSTAFA
ÖZCAN**

met Fuat da onun İstanbul'a dönmeden iki yıl önce eşini boşadığını söyler. Dolayısıyla evine gitmez. **Tasvir-i Efkâr**'la da ilgilenmez. Babıâli'deki Sadaret Kapısının karşısındaki köşede kiraladığı evde yaşar. Yeni basımevini burada kurmuştur. Bir başınadır, kimseyle görüşmez. Sağlığına dikkat etmez. Hastalanınca Sormagir'deki evine çekilir. Sözlük çalışmalarını sürdürür. Bu hastalığı sırasında Mustafa Fazıl Paşa onunla yakından ilgilenir. Ona özel doktorunu gönderir. Kendi konağının yakınında bir ev tutarak oraya taşınmasını sağlar. 1871 ilkyazında Mustafa Fazıl Paşa, Çamlıca'daki köşkünün taşınırken onu da götürmek istemiştir. İyileştiğini ileri sürerek Sormagir'deki evine döner. Ölümü bu evde olacaktır. (13 Eylül 1871).

Memet Fuat bu yenilikçi şairin ölümü için şöyle yazmaktadır:

"Şinasi'nin ölümü gereken yankıyı uyandırmadı. Cenaze törenine de arkadaşlarından, devlet adamlarından pek katılan olmadı. Taksim'deki Ayazpaşa Mezarlığı'nda annesinin yanına gömüldü. Bu mezarlık sonradan kaldırılınca Şinasi Efendi'nin mezarı da yok olup gitti"²

Turhan Tan "Şinasi ve Filorinalı Nazım" başlıklı yazısında Şinasi'den bahsederken Ahmet Rasim'in kitabından aynen iktibas eder:

"Şinasi, ömrünün son gecesinde ve yatsıdan dört saat sonra birdenbire yatağından doğruldu. Gözlerinde ekseriya delilerde görünen bulanık bir bakış vardı. Etrafını şöyle bir süzdü, hokkayı kalemi buldu. Yeşil bir kâğıt parçası üzerine Meskmullü şeklinde manasız bir kelime yazdı ve sırtı üzerine düşüp bir daha uyanmadı"

Rahmetli Ahmet Rasim, onun Mısırlı Mustafa Fazıl Paşa tarafından gönderilen para ile teç-

1-Ahmet Hamdi Tanpınar, *XIX. Asır Türk Edebiyatı Tarihi*, Çağlayan Kitabevi, Ankara 1967, (Üçüncü baskı) s.160

2- Memet Fuat, *Şinasi, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*, Yapıtları, De Yayınevi, İstanbul 1977i

hiz ve tekfin edildiğini kaydetmekte ve cenaze alayını da Ebüzziya Tevfik Bey'in ifadelerini alarak anlatmaktadır:

"Bir taraftan devr ü iskat icra olunduğu gibi aşağıda da gasil işleriyle uğraşılıyordu. Nihayet o da bitti, naaş tabuta kondu, imam efendi bizi tezkiyeye sevk etti ve mutat olan cümleyi söyledi Cemaat onun, "iyi bir Müslüman olduğuna" şehadet etti ve tabut omuzlara alındı. Bu aralık gözüm mahzun mahzun tabuta bakan bir kadına ilişti. Yaşmağının örtemediği kederli bir renk, yüzüne öyle tatlı bir halet vermişti ki, matem gölgesinin hiçbir simaya bu kadar yakıştığı görülmemiştir. Bu kadın, Şinasî'nin boşadığı hanımdı.

"Cenazeyi hâmil cemaat bir iki sokak sapıldıktan sonra Taksime bağlı Kazancılar caddesini takibe başladılar. Bu büyük adamın cenazesinde bulunanlar kimlerdi? Tabutu götürmek suretiyle ücret almak isteyenleri istisna ederseniz Beyoğlu Belediye dairesine mensup dört çavuşla mahalleden Yorgancı Raşit Ağa, teyzesinin damadı Şakir, Tasviri Efkar başmürettibi Rıza ve biraderi Rifat Edendiler, mahalle imamı, Hoca Kâmil ve ben (yani Ebüzziya Tevfik) Bir hafta evvel Sadrazam Âli Paşa'nın cenazesi Sirkeci yolu ile Süleymaniye mezarlığına götürülürken iki tarafında asker, zabıt, polis, belediye çavuşları saf saf yürüyorlardı. Devlet ricali ve binlerce kişi yavaş yavaş tabutu takip ediyordu.

Her neyse. Caddenin köşesini sağa döndük ve yüz adam ileride cepheye tesadüf eden mezarlık kapısından içeri girdik. Sağ taraftan yürüyerek biraz ilerledik ve durduk. Orada tabut yere indirildi, üzerindeki şal çıkarıldı ve kapak açıldı. Bekçi ile mezarıcı, açılan çukurda bulunuyorlardı. İmam ile müezzin naaşı tabuttan çıkarmak üzere ellerini uzatmış idiler ki hüznümlü yürüdüm, yanlarına ulaştım ve sordum: -Ne yapıyorsunuz?

İmam, cevap verdi:

-Tabuttan çıkarıp defnedeceğiz.

-Hayır, tabutla gömülecek

-Tabutsuz olarak yalnız kefenle gömülmesinde ecr vardır.

-Ecr değil, zecr dahi olsa tabutla gömülecek!

İmam, kızgın ve kırgın çekildi. Ben de tabutun kollarını kestirdim, dört belediye çavuşuna tuturdum, zarfı ve mazrufu- kabre indirdim"³

Bir Darüşşafaka Sevdalısının Ölümü

Ünlü romancının eli hep Darüşşafaka'nın ve

Darüşşafaka'nın üstünde idi. Ahmet Midhat Efendi'nin ölümüne ilişkin en sağlıklı bilgileri oğlu Dr. Kâmil Yazgıç vermektedir. Ahmet Midhat haftada bir gece, çok sevdiği Darüşşafaka mektebinde derse gider. Bu mektepte bir akşam dini mübahasede bulunurken tanınmış hocalardan birisinin Hadisi şerife itiraz etmesi üzerine hiddetlenir. Ölümü bu yüzden olur. Zaten demevi bir adam olan Ahmet Midhat Efendi, kan başına çıkmak suretiyle "nezf-i dimâğîye (beyin kanaması) tutulmuş, nihayet o gece, öğretmen ve öğrencilerin kolları arasında gözlerini hayata kapamıştır.

Bu acıklı olayı, mektep müdürü, derhal telgrafla, Beykoz'daki ailesini bildirmiş, ertesi sabah damatları ve çocukları, mahalle komşuları, merhum Ahmet Midhat Efendi'nin cenazesini tesellüm etmek, onu çok sevdiği kızı Saniye Hanım'ın yanına defnetmek üzere mektebe gitmişlerdir. Fakat Darüşşafakalının gözyaşları arasında karşılanan bu kafilé hazin bir manzara karşısında kalmıştır.

Merhumun kadirşinas öğrencileri şöyle bağır-mışlardır:

"Ahmet Midhat, mektebimizin müessisleri arasındadır. Haftada bir gecesini de senelerden beri bize vakfetmiştir. Onun Beykoz'da on evladı varsa, burada da bizler, binden fazla çocuğu varız. Bizi onlardan fazla sevdiği, mübarek ruhunu kolların arasında teslim etmesiyle sabittir. Cenaze bizimdir vermeyiz.

Orada toplanan yüzlerce aydın ve binlerce halk, Darüşşafakalılara hak vermişlerdir. Bunun üzerine teçhiz ve tekfini mektep tarafından yapılmıştır. Binlerce dost, ahbap ve talebe tarafından el üstünde taşınarak Fatih camiine götürülen cenazenin namazı kıldıktan sonra mezara gözyaşları arasında tevdi olunmuştur. Beykoz'daki aile bireylerine ise uzaktan gözyaşları ile merhumun hazin cenazesini selamlamaktan başka yapacak bir iş kalmışlardır. Balkan Harbi'ne rastlayan o uğursuz günlerde, Dr. Kâmil Yazgıç da Yanya'da esir olduğu için babasının kıymetli vücudunu omuzlarında taşıma imkânı bulamamıştır.

Öte yandan Ahmet Midhat'ın öleceği dahi kalbine doğmuştur. Ünlü yazar, o müthiş günün sabahı evden çıkarken eşinin hazin hazin yüzüne bakarak gözleri sulanmış:

"- Ben bugün kendimi iyi görmüyorum. Çıkmak istemiyorum. Fakat Darüşşafaka'daki ço-

3-Turhan Tan, "Penceremden: Şinasi ve Florinalı Nazım", Tan gazetesi, Sayı: 1402, 27 Haziran 1939, s.2

cuklarını beni beklerler. Gitmezsem mahzun olurlar” demiş ve kordiyal şişesini cebine koyarak eşiyile helalleşmiş, daha sonra da evden ayrılmıştır.⁴

Yine merhumun oğlu Ahmet Midhat’ın mezarının Fatih türbesi karşısında olduğunu ve üzerinde şu yazı bulunduğunu bildirmektedir: “Neşr ü tamimi maarife hidemat-ı celi-se sebkat eden muharrirîn-i Osmaniye’den Ahmet Midhat Efendi’nin ruhuna Fatiha!”. Sandukasının yan tarafında da Şair Nigâr Hanım’ın şu beyti vardır:

“Gayretindir sevdiren fazl-ı ulûm-ı ümmete,
Verzeşindir anlatan sevdâ-yı sâ’î-mille!”⁵

Görkemli Bir Cenaze Töreni

Neyzen Tevfik’in 24 Mart 1879 da Bodrum’da başlayan hayatı, 28 Ocak 1953’te İstanbul’da sona ermiştir. Kaynaklardan öğrendiğimize göre, cenazesi görkemli olur ünlü neyzenin. Naaşı 20 Ocak 1953’de Beşiktaş’taki Sinan Paşa Camii’nden alınarak mezarlığa götürülür. Gündelik hayatta karşılaşmaktan çekinecek her kattan, her sınıftan insan, tabutunun ardından yürür. 02.02.1953 tarihli **Vatan** gazetesinde Hakkı Süha Gezgın, bu töreni “Neyzen’in Cemaati” başlığı altında şöyle anlatmıştır: “Sinan Paşa Camii, içiyile, dışiyile, ana cadde karşığı Barbaros meydanı, bütün kahveler, kıraathaneler tıklım tıklım. Her gelen tramvay, otomobil katarları, bu kalabalığa yeni insan yığınları döküyor.

Neyzen’in huzurundayız. Bu kalabalık onun cemaatidir. Kimler yok ki!.. Başta vali hasta döşeğinden kalkıp gelmiş. Muavinler, daire müdürleri, kalburüstü memur sınıfı. Sonra, üniversite kadrosu profesörleri, talebesiyile orada. Edebiyat ve sanat adamları, isim yapmış büyük şahsiyetler, her biri yolunda yeni fetihlere, yeni ganimetlere ermiş meşhurlar, şairler, romancılar, münekkitler, sahne adamları. Sonra musiki çevremiz; dergâh erenlerinden sokak kemancılarına varıncaya kadar hepsi orada.

Bunlardan başka sarhoşlar, esrarkeşler, ayyaşlar serseriler... Onlar da derlenmişler, toparlanmışlar; kılıkklarını düzeltmişler, “Neyzen babanın tabutuna sarılmışlar. “Tevfik’in cenazesi altında işte bunlar yan yana, omuz omuza birleşmişlerdi.”

“Elhan-ı Şita” Şairi, Karlı Bir Havada Defnedildi

Serveti Fünun şairi Cenap Şahabettin Plevne’de şehit olan Binbaşı Şahabettin Beyin oğludur ve 1870 yılında doğmuştur. Gerek Divan Efendiliğinde bulunan dedesi gerekse babası ve diğer aile erkânı inşa ve kitabete, edebiyata bağlı kalem sahibidirlere. Cenap, Feyziye idadisinden çıktıktan sonra yüksek tahlisini tıbbiyede yapar ve bilgisini arttırmak üzere Avrupa’ya gider. Garp kültürüyle temasını genişleten ve dört sene Avrupa’da kalan yazar, arkadaşlarının tabirince cidden bir tabibi ediptir. Bir taraftan Haydarpaşa Hastanesi’nde çalışır, bir taraftan da başka dergilerde yazılar kaleme alır. Daha sonra da Serveti Fünun’da Tevfik Fikret’le esaslı bir edebiyat hayatına başlamış olur. Süleyman Nazif’in en yakın dostudur. Onun oğluna kızını vermiş, Süleyman Nazif’le birlikte “Hadisat” adlı gündelik bir gazete yayınlamıştır. Mülga Sahil Sıhhiye idaresinde, bazı resmi dairelerde aralıklarla devam eden bir memuriyet hayatı vardır. Belirtildiğine göre on sekiz saat içinde bir nezf-i dimağı yüzünden hayatını kaybetmiştir. Evi, Bakırköy’ünde Birinci İlkokul karşısındadır.

Üstad Abdülhak Hamid, Cenap Şehabettin’in ölümü münasebetiyile Yunus Nadi Bey’e aşağıdaki mektubu yazmıştır:

“Ah Yunus Nadi Beyefendi,

Ben de sizin gibi şaşım kaldım! Vefatının ihtimali olmamak lazım gelen Cenap Şahabeddin de vefat etmiş öyle mi? Henüz gazeteleri görmemişim. Vukuundan evvel de bilmem nasıl oluyor ki hiçbir şey hissetmemişim. Bu hayrete şayan haber acaba doğru mu? Söylediler, işte duyuyorum ki doğru! Keşki hayat gibi hem güzel hem yalana benzer olsaydı. Öyle değil, değil? Bu hem fena hem ölüm gibi doğru! Rengini hiç değiştirmeyecek bir kara haber!

Halkın buna ne diyeceğini bilemem. Çünkü millet ve heyeti içtimaiyemiz namına bir şey söylemek iddiasında değilim. Kendi kendime söylüyorum ki Cenab’ın bu anî gayubeti indimde ya hayretten sonra gelen tabii bir feryat ve figan, ya müthiş bir sükût ve sükûnet veyahut gene tabii, fakat tabiata isyanla telakki edilecek bir

4-“ Dr. Kamil Yazgıç, “Ahmet Midhat Efendi”, Tan gazetesi, Sayı. 1655, 11 Mart 1940, s.2 (tefrika: 32)

5- Dr. Kamil Yazgıç’in bu hatıraları 36 tefrikada tamamlanmıştır. Son tefrika: 15 Mart 1940 tarihidir. Tan. Da.

hadisedir!

Yazıklar olsun!

Yalnız ona değil, hem onu bilenlere ve sevenlere yazık, hem büyük üstatlarından bulunduğu edebiyatımıza yazık, hatta Cenab'ın öldüğünü duyduğum için bana da yazık! Bu beyaz sahifeye bu siyah sözleri naklederken biraz da utaniyorum.

Benim pek muazzez ve mualla dostum ve en büyük en mütefennin şair ve edibimiz Şehabettin'in edebiyatımıza emsalsiz hizmetleri olduğu gibi benim yazılarımın da intişar ve ıstiharına onun bî-nazir kaleminin çok himmeti olmuştur. Diyebilirim ki ben o yeğâne üstadın bir ihtiyar tilmizi idim. Bu sözüüm mahviyete yahut riyaya haml olunmasın. Zaten bu iki ihtimalin bence yeri yoktur. Vicdani bir kanaatle yazıyorum ki asrın en rayiç edebiyatı olan garp edebiyatında Cenab hepimizin üstadı idi. Hâlâ da öyledir. Müessir iğtiyap etmekle eser kaybolmaz. Ve müruru zamanla onun her eseri bir nev-eser olacaktır! Yazıklar olsun bize! 13 Şubat 1934 ne fena tarih! Abdülhak Hâmit".⁶ Cenab'ın ölümü üzerine "Cumhuriyet Gençler Mahfilinden", büyük edip Cenab Şehabettin'in hazin vefatı dolayısıyla bilumum mahfil arkadaşlarının 14 Şubat 1934 Çarşamba günü 11.30'da Bakırköy istasyonunda bulunmalarını bildirir.⁷

Cenap, karlı ve fırtınalı bir havada, sade fakat çok hazin merasimle gömülür. Yakın dostları ve hayranları öğleden evvel onun Bakırköy'de Yenimahalle'deki evinde toplanırlar. Cenap'ın tabutu, alt katta bir odadadır. Çalışma ortasındaki kitaplarının arasından şimdi çıkmış gibidir. Masasının üzerine henüz açık duran kitabında gözlerinin yeri, yazılarını not ettiği kâğıdında elinin sıcaklığı kaybolmamıştır. Az sonra Cenap'ın mezarına götürülecek olan tabutu etrafında toplanılır. Merhumu sevenlerden biri de ölümü üzerine hazırladığı bir manzumeyi okur.

Mezarının başında Mazhar Osman Bey de bir hitabede bulunmuştur. O, büyük ölünün karşısında duyduğu ıstırabı dile getirmiş, karlı top raklara gömülen karlar şairine dair hatıralarını anlattıktan sonra, "Sen hilkatın özene bezene yarattığı bir harika zekâ idin; senin tulûun ümitle, hayretle, sevinçle alkışlanmıştı. Cenap Bey diye herkes sana perestîş ediyordu. Sınıfı-

nın birincisi olarak Askerî Tıbbiye'den çıktın" demiştir. Daha sonra da şu iddialı sözlerle konuşmasını sürdürmüştür. "Bu memleket bugüne kadar senin kadar kemal ve malumat sahibi, şark ve garp lisanlarını derinden derine bilen, edebiyatı fenle birleştirerek harikalar meydana getiren bir kimse yetişmemiştir."

Bu nutuktan sonra dua edilmiş ve cenaze gözyaşları arasında evden çıkarılmıştır. Önde çocuklar, yanlarda birer dizi halinde polisler vardır. İstanbul Üniversitesi, Türk Tıp Cemiyeti, Esham ve Kambiyo Borsası, Borsa Acentalar Birliği, Amerikan Koleji, Tıp Talebe Cemiyeti diğer bazı zevat çelenkler göndermiştir.

Bakırköy Camiinde kıldıktan sonra cenaze kabristana nakledilir. Olanca şiddetiyle devam eden kar, tipinin altında şairin tabutu mezarı indirilir. Kızı Destina Hanım'ın naaşı da bu mezardadır. Baba kız, böylece ebediyetin kucağında hazin bir surette buluşmuş ve kucaklaşmış olurlar.⁸

"O Belde" Şairinin Sonsuzluğa Uğurlanışı

1885 Bağdat doğumlu olan büyük şair Ahmet Haşim, 4 Haziran 1933 Pazar günü saat ikiyi elli beş geçte, Kadıköy'ündeki evinde uyurken, kalp durmasından vefat etmiştir. Aylardan beri zaman zaman nükseserek üstadı yatağa yatan illet, bütün dostlarını devamlı bir endişe içine bırakıyordu. Şifa aramak için gittiği Frankfurt seyahatinden dönüşünde biraz iyileşmiş gibidir. Son zamanlara kadar Güzel Sanatlar Akademisi'nde estetik hocalığı yapan üstat, yalnız şiiirleriyle değil, düzyazlarıyla da gençliğin yetişmesinde, gelişmesinde unutulmaz bir amil olmuştur.

Eserleri Fransızca, Almanca, Rumcaya da tercüme edilmiş şairin cenaze programı yayınlanmıştır. Buna göre 5 Haziran 1933 Pazartesi günü saat 12.00'de Kadıköy'de, Bahariye Caddesi'ndeki 87 numaralı Belvü Apartmanı'ndan kaldırılıp Eyüp'e nakledilecek ve ailesi kabristanına defnolunacaktır.

Bu arada Ahmet Haşim'in ölüm haberini Matbuat Cemiyeti de şöyle duyurmuştur:

"Fikir ve edebiyat âleminin değerli çocuğu Ahmet Haşim ölmüştür. Matbuat Cemiyeti duyduğu büyük kederi kaydederken bütün arkadaşları aziz ölünün son hizmetinde bulunmağa davet eder."⁹

Cenaze hayranlarının gözyaşları ve sınırsız

6- "Cenap Şehabettin Bugün Defnediliyor", Cumhuriyet, Sayı. 3512, 14 Şubat 1934, s.1/5

7- "Cumhuriyet Gençler Mahfilinden", Cumhuriyet, Sayı. 3512, 14 Şubat 1934, s.1

8- M.S., "Cenap Şehabettin Dün Defnedildi", Cumhuriyet, Sayı. 3515, 15 Şubat 1934, S.1/3

9- "Matbuat Cemiyetinden", Cumhuriyet, Sayı. 32160, 5 Haziran 1933, s.1

üzüntüleri arasında Belvü apartmanından kaldırılır. Bu sırada ortada üstadın cenazesine katılan binlerce kişiden bir kısmı, sağda Ahmet Haşim'in ölümünden bir gün evvel yatağında, şair Ahmet Kudsi tarafından çekilmiş son resmi, solda cenaze törenine katılan Kadıköy Kız Ortaokulu talebesi çelenklerini takiben yürümüştür.¹⁰ Caddede ve civar; yoğun ve seçkin bir kalabalıkla hınca hınç dolmuştur. Törene gelenler arasında Vali Muhiddin (Üstündağ) Belediye erkânı, şehir meclisi azaları, bütün ediplerimiz, şairlerimiz, matbuat ve ajans temsilcileri, Harp Akademisi subayları, birçok öğretim üyeleri ve öğretmenler, Darülfünun, Güzel Sanatlar Akademisi ve Mülkiye mektebi ve liseler öğrencileri, Kadıköy Kız Ortaokulu öğrencileri, memleketin aydınlarından ve çeşitli mesleklerle mensup birçok kişiyle halktan insanlar çok büyük bir kütle teşkil etmiştir.

Bir polis müfrezesi büyük şaire son selamı ifa için gelmiştir. Haşim'in cenazesine gönderilen çelenkleri taşıyanlar da bir hayli kalabalıktır. Şairin öğretmenlik görevinde bulunduğu okullarla, edebiyat öğrenci cemiyeti, Matbuat cemiyeti gibi birçok kurumlar ve kuruluşlar namına çelenkler görülmüştür.

Haşim'in tabutu boydan boya bir Türk sancağına sarılmıştır. Mutat dini törenden sonra önde çelenkler olduğu halde kafil hareket etmiştir. Haşim'in cenazesi omuzlarda değil, eller üstünde taşınır. Bahariye'den Kadıköy iskelesine kadar olan güzergâhta, büyük bir teessür hâkimdir. Bu içten gelen tezahürler, büyük şairin çevresinde ne kadar sevildiğini gösteren kuvvetli bir işarettir. Bütün dükkânlar kepenklerini indirmiş, içindekiler sokağa çıkarak tabutu selamlamışlardır.

Kadıköy rıhtımına yanaşmış olan Şirketi Hayriye vapuru, cenazeyi taşıyan muazzam kalabalığın yanında çok küçük kalmıştır. Kafilenin bir kısmı bu vapura bir kısmı motorlara binmişler, geri kalanlar da denizcilik işletmesinin vapuruyla köprüye gelmişlerdir. Cenaze törenine başlangıçta yetişememiş olanlar kafileye burada katılmışlardır. Şairiazam Abdülhak Hamit Beyle, diğer birçok zevat, bütün hanım şair ve edipler bu gelenler arasındadır. Eyüp iskelesinden itibaren makbeye yaklaşıldıkça gözyaşları ve ıstırap fazlalığı. Bilhassa kadın yazalar büyük şairin tabutu arkasında

ağlayarak giderler. Haşim'in naaşı, kendisi için hazırlanan mezara indirilir. Üzeri toprakla örtülür. Peyami Safa, Ahmet Haşim'in mezarı başında kısa bir konuşma yaparak der ki: "Ahmet Haşim! Biz seni burada bırakıp gidemeyiz. Ya sen, senin kalbin bizimle beraber gelsin, ya bizim kalplerimiz burada kalsın. Haşim! Bugüne kadar bir türlü gelemeyen bahar, bugün seni burada teşyie geliyor: "Bak, senin leyleklerin, "pür-hayal leylekler" mezarının üstünde dolaşıyorlar". Peyami Safa üzüntüsünün irticalen daha fazla söylemeğe izin vermediğini ilave ederek sözlerini bitirir. Ondan sonra Mülkiye mektebi son sınıf öğrencilerinden Hilmi Bey şu nutku söyler:

"Üstat! Bundan senelerce evvel bir yazında diyordun ki: Her yıl ölümün beşeriyete attığı tırpan insan zekâsının tabiata karşı olan zaferini kim bilir daha ne kadar geciktirecektir. Ebediyet seni de bizden kışandı. Üstat, sen bizim hocamızdın. Hocalığı seviyordun. Bu sevgi ateşidir ki sen hasta hasta sınıfa girdiğin zaman "Kendimi çok çocuklu babalara benzetiyorum. Ve sınıfa girdiğim zaman aile hariminin hararetini hissediyorum" demıştin. Arkanda, kalplerinde ıstırapın, gönüllerinde hatıraların, dillerinde şüirlerin mahzun bir Mülkiyeliler kafilesi var."

Hilmi Bey'den sonra Güzel Sanatlar Akademisi öğrencilerinden Necmi Bey, Eyüplüler namına da Galip Bey birer nutuk söylemişlerdir. Nizamettin Nazif Bey (Tepedelenlioğlu) konuşmasında "Dünyanın en zeki gözlerine, en kuvvetli başına malik olan Haşim'in ömrünün son senelerinde vücudundaki zaafıyla mücadelesini aktarmıştır. Bu konuşmadan sonra törene son verilmiştir.¹¹

Hastalığının ağırlaşması üzerine Alman Hastanesi'ne kaldırıldığını, durumunun umutsuzluğu görülünce, gene evine gönderildiğini, şairliğine saygı duyan bazı doktorların özel çabalarına karşın iyileşemediğini ve sonunda "şairlerin en garibi"nin vefat ettiği bilgisini de buraya ekleyelim. Son yıllarında kendisine bakan Güzin Hanım adlı bir dul kadınla nikâhlanmak istemiş, arkadaşlarının da bu isteği yerine getirmişlerdir.¹²

Ahmet Haşim'in cenazesi kaldırıldıktan sonra da bazı haberler/ eleştiriler, gündeme gelmiştir. Özellikle Nurullah Ataç, mezar başında ya-

10- "Künye", Cumhuriyet, Sayı. 3261, 6 Haziran 1933, s.1

11- "Büyük ve Ebedi Haşim'i Dün Gömdük", Cumhuriyet, Sayı:3261, 6 Haziran 1933, s.1/2

12- Memet Fuat, Ahmet Haşim, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği, Yapıtları, DE Yayınevi, İstanbul 1977, s.11

pılan konuşmaları eleştirmiştir. Ataç, cenazeye başından itibaren katılmış, ölen yazarların arkasından söylenmesi âdet olan sözlerle tanık olmuştur: "Söyle büyüktü, böyle büyüktü, canımız gibi severdik. Kim tutacak şimdi yerini?". Gazetelerde bu sözler sıkça yerini almıştır. Oysa Ataç'a göre Haşim, kimse ile geçinemedi, kavgacıydı. Öyle çok dostu da yoktu. Sağlığında kalbini kıran, ikide bir kendisine saldıran Peyami Safa, Haşim'in mezarının başında "Ahmet Haşimim! Ahmet Haşimim! Bizi bıraktın da nerelere gidiyorsun?" makamında bir nutuk çekmiştir. Başka birisi de Eyüplüler namına konuşur: Bu Rum asıllı adamın söylediklerini de eleştirir Ataç. Hele Haşim'i hiç tanımayan bir adamdır bu. "Ahmet Haşim Bey, biraderimiz, bu akşam bizim misafirimizdir" demiştir. Çanakkale muharebesinde bulunan Haşim'in kahramanlığının, şiirden çok ileride olduğunu söyleyen **Kara Davut** yazarı Nizamettin Nazif Tepedelenlioğlu da bu eleştirilerden, gerçek dışı söyleyişlerden payını alır Ataç'dan. Aslında Ataç'ın eleştirileri bu kadar değildir. Ahmet Haşim için daha sonra yapılan törenlerde de bu mübalağalı ifadeleri düzeltmek zorunda

kalmıştır.¹³ Elif Naci "Peyami Safa"dan da bahsettiği kitabında onun için "Gün geldi ki artık öteye beriye çatmadan yazı yazamaz, rahat edemez, nefes alamaz olmuştum. Çatmadığı tek kişi bendim." dedikten sonra yazısın şöyle sürdürür "Şair Ahmet Haşim'le gazete sütunlarına geçen kavgaları utanç verici olmuştur. "Çekirge vücudunda katır kafası" diyen Haşim'e o da: "Babıali kaldırımlarında sürüklendiğimi söylediğin o tahta kılıcın korkudan seni ne hale getirdiğini ancak çamaşırcın bilir" diye cevap vermiştir."¹⁴

Aynı Elif Naci, Güzel Sanatlar Akademisi'nden hocası olan Haşim için şunları yazmıştır:

"Öldüğü zaman ona karşı haksızlık ve saygısızlıktan ötürü, bir yazımın başlığında, "Onu Ben Öldürdüm" demiştim de, Nurullah Ataç, şairin boğazına düşkünlüğünü ima ederek:

"Övünme, onu sen değil, patlıcan dolması öldürdü" diye bizi teselli etmişti."¹⁵

Elif Naci'nin yukarıdaki kitabına aldığı şu cümleyle bitirelim yazımızı: "İnsanlar iyilikleriyle beraber gömülür, fenalıklar yaşar" (s.91) **(Devamı var.)**

13- Nurullah Ataç, "Haşim'i Yermişim", Günlerin Getirdiği- Karalama Defteri, Varlık Yayınları, İstanbul 1967, s.161-167

14- Elif Naci, Anılardan Damlalar, Karacan Yayınları, İstanbul 1981, s.90

15- Elif Naci, a.g.e, s.81

MESNEVİ'NİN GÖLGESİNDE

AHMET SEVGİ

موجهای صلح برهم می زند
کینه ها از سینه ها بر می کند
موجهای جنک بر شکل دگر
مهرها را می کند زیر و زبر

Barış dalgaları kopar, gönüllerden
kinleri giderir. Bunun aksine, savaş
dalgaları kopar, sevgileri altüst eder.

(Hz. Mevlânâ)

SAVAŞ VE BARIŞ

Savaşın olduğu yerde sevgi ve merhamet olmaz,
Topluma barışı hâkim kılın, kin ve nefret kalmaz.

21 Haziran 2024 (Ahmet Sevgi)

VAPURDA...

Geçen akşam arkadaşlarla belediye çay bahçesinde toplanmış İstanbul şiirleri okurken seni andık. Ne çok severdin şiir okumayı. Özellikle de Yahya Kemal'in Aziz İstanbul'unu okurken adeta kendinden geçerdin. Bir de vapura binmeyi. . . O, Boğazı bir uçtan bir uca turlarken, denizin menevişli sularında hülyalara daldardın.

Yerleşmek nasip olmamıştı ama son yıllarda yüksek hızlı tren de faaliyete geçince sık sık gidip gelerek bu özlemi gidermeye çalışıyordun. Yalnızca İstanbul hayranlığı değildi seninki; denize aşkıydın. Onsuz yapamıyordun.

"Burada çantanızdan yiyecek çıkardınız mı, kediler değil martılar gelir." demiştin bir keresinde. "Tren Bilecik'ten sonra Arifiye'ye geçer geçmez iklim değişir hissederim ben" derdin. "İzmit hakeza ve sonrası... Denizin soluğunu hisseden toprak bile yumuşar, yufklaşır, başkalaşır; geçtin ki insan..."

Bugün en son beraber bindiğimiz Küçüksu- İstinye vapurunda senin, "Dur camlı tarafa ben geçeyim de azıcık hasbihal edeyim denizle" diyerek oturduğun yere oturdum. Dirseğimi de senin yaptığın gibi camın kenarına dayadım. İşaret parmağım şakağımdaya muzipçe ama biraz da hüzünlü bir yan gülüş belirdi ağzımın kenarında silmeye lüzum görmediğim... Bu halde hangi hülyalara daldığını düşünmeye başladıkdan ne kadar sonraydı bilmiyorum, kendimi bambaşka düş bahçelerinde gezinirken buldum. Ne de olsa hayat devam ediyordu ve gülümsemekle düşüncelerin dağılması da buna dahildi.

Başlarda bu nevi şeyler sebebiyle kendimi suçlu buluyordum. Sanki hayata dair bir şey yapmak sana ihanet etmekti ve yaşarsam alışacağımdan korkuyordum. Bu da ihanetin en fenasına yol açacaktı, unutacaktım. Unutmak; aman tanrım, neler düşünüyordum ben böyle! Şu beyin denilen muammanın dehlizlerinde rehbersiz çıkılan gezintilerin kör kuyularda son bulma ihtimalini göz ardı etmişim yine anlaşılın. . .

Vapurdan inerken mutadım olduğu üzere ağır-dan alıp insanların dünyanin en 'normal' şehrinde dünyanın en 'normal' aktivitesini yapmış gibi robot hareketlerle dalgın ve düşünceli çıkışa yönelişlerini seyrettim. 'İstanbul manzarasına normal diyeni Allah çarpar' demişti bir profesör. Haklıydı. Bu Yahya Kemal'in aziz şehri, üzerinde hüküm süren nice medeniyetin şairlerine ilham

FATMA TUTAK

olmuştu. İstanbul'un İstanbul olmazdan evvel adı bilinen ilk şairi Moiro'dan (bir kadındı) Lale Devri'nden bir(inci): Nedim'e, Tefvik Fikret'ten Ahmet Haşim'e, edebiyatımızın 'Buda'sı' Yahya Kemal'den bir garip Orhan Veli'ye ve daha kimlere... Bu müthiş manzara karşısında şiir söylememek ne mümkün!

Ortalık nispeten tenhalaşınca güverteye çıktım. Açık havada nicedir oturmaktan tutulan bacaklarını ve vücudumu biraz rahatlatmak için bir iki adım attım. Sonra demir kemerlere tutunup denize, uzakta sisler ardında kalan yakarın silüetine ve gökyüzüne baktım. Dalgalandıkça köpüklenerek omurgaya vuran suların yosunlu kokusu genzimi yaktı. Ev sahibinin en ufak hoşnutsuzluğunu sezdiğinde sığınamayıp hemen kalkmaya davranan bir misafir gibi huzursuzlukla geri çekildim.

Sağ kolda bir ana ve yavrusu ellerindeki simitten parçalar koparıp havaya fırlatıyordu. İstanbul'un kendinden emin martıları bu nevaleyi artık çaba harcamaya gerek görmedikleri bir maharetle havada kapıyordu. Buna mukabil çocuğun beklediği, havada dalış hareketlerini yapmadan obur tavuk gibi parçayı kapan kaç üstü dönüp kayboluyordu. Saniyeler içinde küçüğün elindeki simidi tükettiler. Çocuk iyimsir bir beklentiyle annesinin ellerine baktı. Fakat onları bomboş görünce kalan son umut kıntıları da dağılıp yerini boş bakışlara bıraktı. Mahzun, sessiz; küçük elini bu elin içine yerleştirdi. Ağır, tevekküllü adımlarla çıkışa yöneltiler.

Az sonra onlardan boşalan yere bir serçe kondu ve dökülen simit kıntılarını toplamaya başladı. Çok geçmeden de uçup gitti. Tam, "bu kadar kısa sürede karnı doydumu yani" diye hayretle kendi kendime söylenirken bu kez yanında başka bir serçeyle çıkageldi. Yeni gelen epey gözü açık bir şeye benziyordu. Gelir gelmez gözüne kestirdiği irice bir parçayı kapığı gibi pır... Öteki ne olduğunu anlamadan bir kıntının olduğu yere bir uçup gidenin ardında bıraktığı boşluğa baka kaldı.

Hayvanatın da safi, enayisi; açığıgözü, hinoğluhuni, gaddarı, merhametlisi oluyordu demek... .

ÇANAKKALE'DE ŞEHİTLERİMİZİ ZİYARET

**ANUŞ
GÖKÇE**

Sevgili okurlar; Şehrin Hafızası dergisinin bu sayısında sizlere Bursa-Çanakkale gezimizin ikinci ayağı olan Çanakkale gezimizi anlatıp gördüklerimi ve araştırdıklarım bazı yerleri sizlerle paylaşacağım.

Erdek'teki otelimizde yaptığımız sabah kahvaltısının ardından otobüsümüze binerek Çanakkale'ye doğru hareket ettik. Yol boyu yeşil bir orman denizi ve mavi gökyüzünün eşliğinde Lapseki ilçesine ulaştık.

1915 Çanakkale Köprüsü

18 Mart 2022'de hizmete girdi. Çanakkale'nin ilk ve Marmara bölgesinin beşinci asma köprüsü olan Lapseki'nin Kocaveli köyü ile Gelibolu ilçesini Sütlüce köyünden birbirine bağlayan 1915 Çanakkale Köprüsünden Gelibolu'ya geçtik. Kulelerine tellerle Seyyit Onbaşı'nın top mermisini kaldırdığı heykeli örülen köprü, Malkara Edirne otoyolunun bir parçası olan köprüden geçerken manzara çok güzeldi. Sütlüce'den geçerek Gelibolu'ya doğru yol alırken Gelibolu tersanesini gördük.

Gelibolu Tersanesi

Sütlüce köyünde bulunmaktadır. İmparatorluk tersanesi kuruluncaya önemli bir üs merkezi olmuştur. Yapımına 1390 yılında Çanakkale boğazının stratejik önemi nedeniyle Saruca Paşa'ya yaptırılmıştır. Önce harap durumunda olan dış kale yıkıldı. Şehir ve limana hâkim durumundaki bir tepe İç kale yeniden yaptırılarak şehir ve liman tahkim edildi. Gemileri düşman donanmasının hücumundan ve fırtınalı havalardan koruyan ve iç içe iki büyük havuzdan oluşan yapay liman temizlendi. Limanı muhafaza etmek üzere limanın ağzına iki kule yapıldı. U küller arasında gerektiğinde limanı kapatmak üzere üç katlı zincir çekildi. Gelibolu'nun deniz üssü olarak yeniden tahkim edilmesinden sonra İzmir, Karamürsel ve Edincik gibi Beylikler döneminde kalma tersanelerdeki harp gemileri buraya getirilerek tamir edildi ve yeni gemiler inşa edildi. Şehrin ve limanın tahkim edilmesinden sonra inşa edilen gemi ve inşa tezgâhları, malzeme muhafaza depoları, gemilerin su ihtiyacını karşılamak için sahile yakın yapılan çeşmeler, peksimet fırınları ve baruthaneleriyle Gelibolu tersanesi

Osmanlı Devleti'nin ilk teşekküllü tersanesi olmuştur. Tersane kurulduktan sonra Çanakkale boğazının Türk hâkimiyetinde olduğunu ilan ederek 1391'de Yıldırım Beyazıt İstanbul'kuşatmasında Boğazdan geçecek gemilerin kontrol edilmesi ve geçiş için ücret alınması kararlaştırılmıştır. 1391 yılında İstanbul'u kuşatan Osmanlı donanması gelerek yardımda bulunmuştur. Çelebi Mehmet bu tersanede 30 parçalık bir donanma hazırlatarak Türk sahillerini vuran ve hacı gemilerini gasp eden Venediklilere karşı deniz savaşları yapmıştır. 1415 yılında ait Ege denizindeki Venediklilere ait birkaç adayı vurdurmuştur. 1418'de haçlı donanmasıyla yapılan savaşta Türk donanması Gelibolu'ya sığınarak atılan toplarla düşman donanmasını Gelibolu körfezine sokmamıştır. Ancak düşmanı takibe kalkan Türk donanması ağır bir yenilgiye maruz kalmıştır. 1419'da ilk Osmanlı Venedik ticaret anlaşması yapıldı. (**Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alanı Kültür Portalı**)

Gelibolu'da Rehberimizle buluştuk. Rehberimiz yol boyunca Çanakkale'de şehitlerin misafiri olduğumuzu ve onların şefaatine erebilmek için hamd ü senada bulundu. Koca Seyyid'in kaldırdığı top mermisinin onun değil melekler tarafından kaldırıldığını söyledi. Türk insanın iman gücüyle savaşın kazanıldığını belirtirken teknolojinin verilerini göz ardı etti.

Yolumuzun üstündeki Akbaş Şehitliğini otobüsümüzden seyrettik. Burada durup şehitlerimizin ruhuna bir Fatıha okuyamadık. Önemine binaen Akbaş Şehitliği üzerinde biraz durmak isterim.

Akbaş Şehitliği ve Anıtı: İstanbul cihetinden gelen ziyaretçiler için ilk ziyaret noktası konumunda bulunan Akbaş Şehitliği, Gelibolu'dan Eceabat'a hareket edildiğinde 30 km. mesafede yer almaktadır. Eceabat'a bağlı Yalova köyü yakınıdadır. Şehitliğin bulunduğu Akbaş Limanı muharebeler esnasında Türk birliklerinin ana ikmal noktalarından biri olup özellikle İstanbul'dan deniz yoluyla gelen savaş malze-

melerinin karaya çıkarıldığı ve dağıtıldığı bir merkezdir. Akbaş mevkiinde 19. Tümenin bir Seyyar Hastanesi bulunmaktaydı. Esas olarak "sevk hastanesi" niteliğinde görev yapan ve bu mevki üzerinden kuzey cephesinde ağır yaralanan askerlerimiz Akbaş veya Ağadere Hastanesinde müşahede altında tutulur, durumu ağır olanlar ise İstanbul'da hastane haline getirilen Selimiye Kışlasına nakledilirdi. Düşman saldırılar altında batan ya da ağır saldırı altında kalan gemilerdeki şehitler Yalova köyüne giden yolun sağ tarafında kalan asıl şehitlik alanına defnedilmiştir. Şehitlikte 459 mezar taşı dikilmiş olup, gerçek mezarlı bu anıtın karşısına Yalova köyü istikametine giden yolun sağ tarafında yoldan 25 m yukarıdadır. Yaralı taşıyan gemilerin üzerinde Hilali Ahmer bayrağı asılı olduğu halde bu gemiler İngilizler tatarından bombalanmıştır. Sembolik mezarların arka bölümünde muharebe döneminde her iki taraf askerlerinin yaşananları barış ve dostluk mesajını vurgulayan bir heykel ve 1915 şehitlerine ithaf edilen bir anıt bulunmaktadır. Şehitlik alanında Çanakkale muharebeleri esnasında Sıhhiye Birliklerinin faaliyetlerini anlatan bir de rölyef bulunmaktadır. Rölyefin her iki yanında da 754 şehidimizin ismi anılmaktadır. Rölyef üzerinde, "Türk kumandanı kumanda etmesini, Türk askeri de ölmesini bilmiştir. Harbi kazanışımızın sırrı bundan ibarettir. Kemal Atatürk." ibaresi yazılıdır. Şehitlik 2013 yılında bu günkü görünümüne kavuşmuştur. ([Çanakkaleşehitlik.net](#))

Eceabat'a yaklaşıyoruz. Birkaç km sonra Çanakkale Savaşları Gelibolu Yarımadası Sit Alanına giriyoruz. Kilitbahir Kalesi yine kıyıya yakın bir yerde bulunuyor. İstanbul'un korunması için Fatih Sultan Mehmet Zamanında 1452 yılında yapıldığını Rehberimiz bizlere aktardı.

Mecidiye Tabyasının yakınında otobüsten inerek Tabyaya varmak için Taşlı yoldan yürümeye başladık.

Mecidiye Tabyası

Çanakkale'nin Gelibolu Yarımadasında, Eceabat ilçesi sınırları dahilinde bulunan tabya, Abdülhamit zamanında 1892 yılında Kilitbahir'in güneyinde Asaf Paşa tarafından yaptırılmıştır. Sekiz Benotten ve Alman yapımı 4 adet 24, 2 cm ve 2 adet 28 cm. çapında 10 toptan oluşmaktadır. Çanakkale Savaşında komutanlığını Yüzbaşı Hilmi Bey yapmıştır. Bu tabya Seyyit Onbaşı'nın 18 Mart 1915'te çok ağır olan top mermisini kaldırarak, topa yerleştirdiği ve Oca-

an zırhlısının batırıldığı tabyadır.

Tabyaların girişinde Mısırlı Feyzullah Efendi'ye ait 1807 tarihli bir mezar bulunmaktadır. Bunun üst tarafında Rumeli mecidiye Tabyasında Şehit olanların anısına mermer bir anıt yükselmektedir. Tabyalar 14 adettir. Tabyaların birinin atış kısmında bir Alman Kurup topu, Seyyit Onbaşı ve kaldırdığı mermiye dair bir heykel bulunmaktadır. Top günümüze kalabilen yegâne toplardan birisidir. Tabyaların iç kısmı iki odalıdır. Dışarda ise tabyaların arasında toplar bulunmaktadır. Odalarda yaralanan askerler dinlendirilmekte veya başka yere nakledilmekte idi. Siperlerin içinde diğer tabyaların siperleriyle bağlantılı bir tünel bulunmakta, odaların penceresinden haberleşme ve malzeme yardımı yapılmaktaydı. Odalarda çeşitli top mermileri, harp alet ve edevatı sergilenmektedir. Otobüsümüz Çanakkale Türk Şehitleri Anıtını görmek üzere Hisarlık tepeye hareket etti.

Çanakkale Şehitleri Anıtı

Yolumuzu üzerindeki anıtları ve kanlı savaşların yapıldığı alanları hüznümlü bir şekilde geçerek Hisarlık Tepe Üzerindeki Çanakkale Şehitleri anıtına vasil olduk. Rehberimiz bu gezindiğimiz her yerin şehit yatağı olduğunu, onun için buraların çok kutsal olduğunu belirtti. Mustafa Kemal'in askeri dehasını bir tarafa bırakarak dini tarafını ön plana çıkardı. Atatürk Türk Milletinin yetiştirdiği bir paşadır. Türk paşası zaten inançsız olamaz. Bir savaşta ne kadar inançlı olursanız olun askeri kabiliyet ve strateji ve teknoloji ile taçlandırılmazsa o savaş kazanılmaz. Otobüsten indik ve dua ede ede yavaş yavaş anıt alanına doğru ilerliyoruz.

Çanakkale Şehitleri Türk Anıtı

Morto Koyunda Hisarlık Tepe üzerinde yer alan anıtın temeli 17 Nisan 1954 tarihinde atılmış ve 21 Ağustos 1960 yılında tamamlanmıştır. Dört Ayak ve bir kubbe üzerine tasarlanan anıtın yüksekliği 41.7m'dir. Yapı Feridun Kıp, İsmail Utkular ve Doğan Erginbaş tarafından tasarlanmıştır.

Burada şehitlerimizin sembolik mezar taşları bulunmaktadır. Bombardıman esnasında cesetler parçalanmış olduğu için sonrada askeri kayıtlarda bu cepheye gönderilen ve kaybolan askerlerimizin künyeleri tespit edilerek taşlara nakşedilmiştir.

Mondros Mütarekesinin ardından İngilizler Çanakkale'nin muhtelif mevkielelerinde mezarlık ve anıtlar oluşturulmuştur. Türk Kurtuluş Savaşının ardından İngilizlerin ve Fransızların yapmış oldukları anıtları ve mezarların buldukları arazileri ilgili devletlere aynı aynı bırakmayı kabul etti.

İngilizler İşgal döneminde başlattıkları mezarlık ve abide sayısını Lozan Antlaşması sırasında 30'a çıkardı. I. Dünya Savaşında Seddülbahir'de bir anıt inşa eden Fransızlar, 1930'a kadar yeni düzenlemeler yaptılar. Yeni Zelandalılar da 1919'dan itibaren kendi şehitlik ve abidelerini oluşturmaya başladılar. Türk şehitleri için uzun süre Gelibolu'da bir abide dikilmedi.

Türk Şehitleri için abide dikilmesi konusunda bu dönemde atılan tek somut adım 1934 yılında bölgede bulunan taşların üst üste konulmasıyla oluşturulan Mehmet Çavuş Abidesinin inşası oldu. Abidenin inşasını Jandarma Er Okulu gerçekleştirdi. Çanakkale Şehitler Abidesi dikilinceye kadar da Türk heyetlerinin bütün resmî törenleri bu anıtın olduğu yerde düzenlendi.

1943 yılında milli Savunma bakanlığı tarafından Çanakkale Şehitleri için bir abide yarışması düzenlendi. 1944'te yapılan yarışmaya 37 proje katıldı. İstanbul Teknik Üniversitesinde öğrenci olan Feridun Kıp, İsmail Utkular ve Doğan Erginbaş'ın projesi birinci oldu. Fakat mali imkânsızlıklar yüzünden proje uzun süre hayata geçirilemedi. Defalarca meclis gündemine gelen konu 1952 yılında Milli Türk Talebe Birliğinin Çanakkale Valiliğine ve hükümete başvurması sonucunda yeniden gündeme geldi. Daha önceki yarışmada birinci olan projenin uygulanmasına karar verildi.

Çanakkale Şehitlik Anıtı'nın arkasında savaş sahnelerini gösteren kabartmaların yanında hatıra fotoğrafı çektirerek otobüsümüze doğru

yürüdük. Sahilde bir meydana otobüsümüze binerek Alçı Tepedeki Anafartalar Savaşının yapıldığı coğrafyayı ve Hilali Ahmer'in kurduğu Sargı Yeri Hastanesi'nin kurulduğunu alanı görmek üzere hareket ettik.

Çanakkale Hastane Müzesi

Sargı yerinde bugün Çanakkale Hastane Müzesi kurulmuş. Anafartalar Zaferinin 106 yıl dönümü münasebetiyle 10 Ağustos 2021 senesinde açıldı ve hizmete girdi. Müze, o dönemdeki adıyla Sıhhiye olarak adlandırılan tıbbiyeliler ve tüm sağlık çalışanları (doktor, hemşire, hasta bakıcı anısına Konya Büyükşehir ve Selçuklu Belediyesi ekiplerinin de desteğiyle yapılmıştır.

Çanakkale Tıp Müzesi diye de anılan hastanenin adı, bölgenin yasal sorumlusu Çanakkale Savaşları Gelibolu Tarihi Alan Başkanlığı tarafından Alçıtepe 1915 Hilal-i Ahmer Hastane Sergisi olarak isimlendirilmiştir. Hastane binası iki katlı olarak tasarlanmış. Üst katta ameliyathane, bacağı kesilen veya göğsünden kurşun çıkarılmış askerler; sivil halktan bombardıman esnasında yaralanan kadınlar, anne ve çocuklar; yatakhane, hasta bakıcılar, ilaç hazırlayan, yaralanıran ve tımar eden hemşireler, eczacı, tedavi edilen ve protez bacak takılan askerler vs. balmumu heykelleriyle orijinal bir Sahra Hastanesi dizayn edilmiştir. Hastanenin arka tarafında siperler hazırlanmış, siperlerin içinde atış yapan, yaralan ve yatan askerlerle siperlere malzeme ve erzak taşıyan neferlerin balmumu heykelleri, harp malzemeleri bulunmaktadır. Savaş alanında bomba ve tüfek sesleri canlandırılmıştır. Hastanenin bahçesinde hasta taşıyan öküz arabaları, sedyeler, hasta için şifalı bitkiler, ölenlerin yatırıldığı mekânlar bulunmaktadır.

Kirte Köyü (Alçıtepe)

Kirte Köyü Çanakkale Kara Savaşlarının en yoğun olarak yapıldığı hattır. Sonradan köyün adı Alçıtepe olarak değiştirilmiştir. 28 Nisan 1915'te Seddülbahirde İlk Kirte Muharebesinin yapıldığı köydür. Burada yapılan taarruzda İngiliz ve Fransızların kaybı 3000, Türklerin kaybı ise 2378 kişidir. İkinci Kirte Muharebesinin yapıldığı 6-8 Mayıs'ta, İtilaf kuvvetlerinin ilk hedefi Alçıtepe'yi ele geçirmek olduğu için ilk iki muharebede emellerine ulaşamayınca 4-6 Haziran arasında 3. Kirte Muharebesini başlattılar. Cephenin sağ tarafını müdafaa eden Yarbay Selahaddin Adil Bey, Fransızlara karşı galibiyet kazandı ise de sol kanat çözülmeye başlamış, Albay Halil Sami Bey'in 9. Tümeni

siperlerinden geri atılmıştır. Bu kesimde cephenin yarılmasını geri çekilme emrine uymayan, Kırte'nin hemen yukarısında mevzilenen 2. Topçu bataryasının komutanı Teğmen Arif Bey ve 150 kişilik neferiyle karşılık vermesi engellemiştir. 5 Haziran sabahında Türk kuvvetlerinin karşı taarruzu başarısızlıkla sonuçlanmış, Anburnu'nda kaydırılan kuvvetlerin gece yaptığı taarruz ise kısmen başarılı olmuş, bazı siperler İngiliz kuvvetleri birkaç yüz metre geriye atılabilmişti. 6 Haziran'da ise bazı yerlerde küçük küçük çatışmalar olmuş, İkindiden sonra ise silahlar susmuştur.

6 Ağustos'ta başlayıp 13 Ağustos'a kadar devam eden 4. Kırte Savaşı, bir örtme harekâtıdır. Müttefikler, Suvla Körfezinden çıkartma yaparak Conkbayırı'nı ve Kocaçimen Tepe'yi ele geçirmek istiyorlardı. Harekâtın amacı Türk birliklerinin dikkatini güneye çekerek, Osmanlı Ordusunun kuzey güney bağlantısını kesmek ve imha etmektir. Zığındere ve Karlısırt'ta şiddetli çarpışmalar olmuş ve bazı siperler kısmi olarak İngilizlerin eline geçmiştir. Türk tarafının kayıpları çok fazladır. **(Çanakale Valiliği, Kırte muharebeleri gov.tr)**

57. Alay Şehitliği

Kırte'de yenilen öyle namazından sonra Conkbayırı- Anburnu yolunun hemen sağındaki bölgede yer Alan 57 Alay Şehitliğine gittik. Burada 57. Alay Kumandanı Yarbay Hüseyin Avni Bey adına iç içe üç kubbe ve tepesi sivri çatı ile örtülmüş 3 katlı bir anıt mezardır. Hüseyin Avni Bey, Mustafa Kemal'in yönettiği 19. Tümenine bağlı olan 57. Alay başta kumandanları olmak üzere olağan üstü bir gayretle savaşmışlar, Avni Bey ve Mustafa Kemal'in askeri sevk ve idare başarısı burada ortaya çıkmıştır.

Rehberimiz bize 57. Alayın kahramanlığını, yapılışını kısaca anlattı. Ben de araştırdığım ayrıntıları sizlere aktaracağım.

57. Alay Şehitliği, Mimar Nejat Dinçel tarafından tasarlanan yapı 12 Aralık 1992 tarihinde Kültür bakanlığı tarafından Kaba Tepe- Conkbayırı yolu kenarında, Kılıçbayırı'nın güney ucunda inşa edilmiştir. Anıt mezarın bahçesinde girişin hemen solunda el ele tutuşmuş bir dede ile torun heykeli, o zaman dönemin en yaşlı Çanakale gazisi olan ve 10 Eylül 1994'te 108 yaşında vefat eden Hüseyin Kaçmaz ve torununa aittir. Birinci Dünya Savaşı'nda bu cephede savaşan askerlerin kayıt defterinden isimleri ve künyeleri çıkartılarak sembolik mezar taşları yerleştirilmiştir. Asıl mezarlık Bombasırı'nın güney ucunda Çataldere vadisinin

içinde bulunmaktadır.

57. Alay Şehitliği, şadırvan, açık namazgâh, ana mezarlık ve anıttan oluşmaktadır. Şehitlikte kullanılan başlıca malzeme genellikle Selçuklu ve Osmanlı kervansaraylarında kullanılan Kevser taşıdır. Girişin tam karşısında ve şehitliğin doğu duvarında 57. Alayın 25 Nisan 1915'te karşı taarruzunu gösteren bir rölyef bulunmaktadır. Şadırvan ve açık namazgâh, şehitliğin güney tarafında yer almaktadır. (kültürportaligov.tr)

Sembolik de olsa da atalarımıza dua yaptık, çıkışta gerçek mezarlığı başladığı yere giderek tüm şehit ve gazilerimizin ruhlarına, askerlerimize, subaylarımıza dualar ettik, Fatihalar gönderdik. Ruhları şad olsun.

Conkbayırı Atatürk Anıtı

Conkbayırı, Anafartalar savaşlarının yapıldığı cephede dikilmiştir. Daha önce İngilizler Yeni Zeland ve Anzaklar adına bir anıt yaptırmıştır. Türk anıtları ise çok sonradır. Mustafa Kemal Anıtı, Fevzi Çakmak ve biraderi Nazif Çakmak'ın anıtları yapılmıştır.

Conkbayırı Atatürk Anıtı

Conkbayırı, güney cephesinden itibaren uzanan ve Büyük ve Düztepe'nin kuzeyindeki Kemal Dere'de son bulan yamaca verilen bir hatırdır. Anafartalar Grup Komutanı Yarbay Mustafa Kemal'in hem Anburnu hem de Conkbayırı savaşlarını sevk ve idare etmiştir. Conkbayırı'nın güneyinde Fransız ve Anzak kuvvetlerini tutabilmiştir. Mustafa Kemal adına 1993 yılında Kültür bakanlığı tarafından yaptırılmıştır.

7-10 Ağustos'ta Conkbayırı'nda yapılan savaşlarda Mustafa Kemal ve askerleri İngiliz ve Yeni Zeland birlikleriyle çarpıştılar. Müttefikler hedeflerine ulaşamadılar. Conkbayırı'nı ve Kabatepe'yi ele geçiremediler. İngiliz ve Yeni Zeland birlikleri tepenin güney ucunu hiçbir direnişle karşılaşmadan işgal ettiler. Daha önce Türk askerleri bombardımandan etkilenmesin diye geri çekilmişti. Ancak sırttan ileri harekâtlarında yan taraflardan topçu ateşine maruz kaldılar. Çalılıkların arasında gizlenen Türk askerleri siperlerine dönerek Yeni Zelandlılara ve İngilizlere ağır kayıplar verdirdiler. Bu bölgeye yeni atanan Albay Fevzi Bey, kuvvetlerin yetersiz olduğunu görerek Esat Paşa'dan ve Vehip Paşa'dan yardım istemiş, gece gelen yardımla bir taarruz yapıldıysa da başarılı olunamamıştır. Tepe, bu sırtın kuzey ucundadır.

Türk tarafından beklenen yardımın gelmesi ordu için taze kan oldu. İngilizler, bekledikleri yardım kuvvetleri vaktinde yerine intikal

edemediği için Conkbayır'ında tutunamadılar. İleri harekattan sorumlu olan Yeniz Zelandalı komutan da karşı taarruza geçemedi. 10 Ağustos'ta bir karşı taarruzla Kraliyet ve Anzak kuvvetleri buldukları siperleri terk etmek zorunda kaldı.

Mehmetçik Anıtında ise savaşa katılan erlerin yaptıkları fedakârlıkları ve kahramanlıkları anlatılmaktadır.

Nazif Çakmak Anıtında Albay Fevzi Bey'in kardeşi Nazif'in cephede şehit olduğunu bildiren Mustafa Kemal Bey'in bir mektubu taş hâk edilmiştir.

Sedat Ulupınarlı Hocamız Kur'an tilaveti yaparak şehitlerimizin ruhuna bağışladı. Bizler de âmin diyerek duaya iştirak etti.

Burada otobüsün önünde hatıra fotoğrafları çektirdikten sonra Eceabat'a doğru hareket ettik. Feribot sırası beklerken Eceabat sahilindeki anıtları ve savaşa katılan kumandanların büstlerini gezdik.

Bu esnada aklıma hemen Necmettin Halil Onan'ın dizeleri aklıma geldi. Gerçekten Çanakkale şehitlikleri, savaşın cepheleri bizi biraz duraklatmalı, tarihi hakikatleri hatırlamalı ve değerlerimize sahip çıkmalıyız.

Truva Atı

Eceabat'tan Feribotla Çanakkale'ye geçtik. Burada tahattan yapılmış Truva Atı maketinin önünde resim çektirdik. At gerçek değil. Birinci Dünya savaşıdan sonra Çanakkale'yi istila eden İngilizler tarafından memleketlerine kaçırılmıştır. Atın biraz ilerisinde Truvalıların yaşadıkları dönemler hakkında bilgi veren taş koleksiyonunu seyrettik.

Aynalı Çarşı

"...Çanakkale içinde aynalı çarşı
Ana ben gidiyom düşmana karşı..." türküsüne konu olan Aynalı Çarşı'yı ziyaret ettik. Bazı alışverişler yaparak ziyaretimizi tamamladık.

Aynalı Çarşı 1890 yılında Musevi Cemaa-tinden Eliyau Halilio (Alya Halyo) tarafından yaptırılmıştır. Dikdörtgen plan üzerine inşa edilmiş, art arda kemerlerin örülmesiyle oluşmuş tonoz örtülü bir kapalı çarşıdır. Giriş kapısının üzerinde Osmanlıca ve İbranice harfle Ladino yazılmış iki kitabe bulunmaktadır. Osmanlıca olan yazıda; "Abdülhamid Hanı Sani El Gazi efendimizin sayei İhsaniye ve riayet-perverilerinde teba-yı sadıka-yı Museviyesi'nden Elya Halyo bendeleri tarafından yaptırıldığı" ifade etmektedir. Ladino olan kitabede ise çarşının Yahudi takvimine göre 5650 yılının Tışri ayında "Sultan İkinci Abdülhamit Han'ın saltanatının 14. Yılı münasebetiyle Eliyau Halilio tarafından yaptırıldığı" ifade edilmektedir. Ancak girişini her iki tarafında ayna bulunmasından dolayı Aynalı Çarşı" olarak ünlenmiştir. Çarşı, Birinci Dünya Savaşı'nda Gelibolu Muharebeleri esnasında bombalanmış, geçirdiği yangınlarla yıkıntı haline gelmiştir. Mondros Mütarekesinden sonra Çanakkale'ye ve Boğazlara yerleşen İngilizler tarafından atlarına barnak olarak kullanılmıştır. 1921'de sonra tapu kayıtlarında bedesten olarak görülen arsanın üzerinde dükkânlar ilave edilmiştir. 1934 yılında Yahudi saldırı ve yağmalama olaylarında kapıdaki kitabesi sıvanmış, 1967'de Çanakkale Belediye başkanı olan Sadi Fenerçigil'in döneminde bu günkü haline getirilmiştir. (**nerdekal.com**) Çarşıda aynalar, seramik tabaklar ve bardaklar, süs eşyaları, takılar ve bazı kıyafetler, kılıçlar vs. satılmaktadır.

Aynalı Çarşı faslından sonra Konya'ya geri dönüldü. Bizlere gezi boyunca çeşitli hizmetlerde bulunan Elçim Turizm görevlilerine, rehberlerimize, geziyi organize eden Sedat Ulupınarlı hocamıza ve yol arkadaşlarımıza teşekkür ederim.

